

SALAZAR, Noel B. i GRABURN, Nelson H. H. (eds.) (2014)
Tourism imaginaries. Anthropological approaches
 Oxford: Berghahn Books, 304 p.
 ISBN 978-1-78238-367-3

Ens trobem davant un llibre col·lectiu dedicat a aprofundir sobre l'imaginari del turisme des d'un punt de vista antropològic, especialment des del vessant etnogràfic, la qual cosa és nova en les recerques acadèmiques. Els editors, Noel B. Salazar i Nelson H. H. Graburn són dos reconeguts especialistes mundials en aquestes matèries. El Dr. Noel B. Salazar és catedràtic d'antropologia a la Universitat de Lovaina (Bèlgica). També és president de l'Associació Europea d'Antropòlegs Socials, president de la Comissió d'Antropologia del Turisme de la Unió Internacional de Ciències Antropològiques i Etnològiques (IUAES) i membre fundador del Grup d'Antropologia del Turisme de l'Associació Antropològica Americana (AAA). Per la seva banda, el Dr. Nelson H. H. Graburn és catedràtic a la Graduate School i catedràtic emèrit d'antropologia de la Universitat de Califòrnia a Berkeley (EUA). S'ha dedicat a investigar sobre l'antropologia del turisme i la cultura ètnica dels pobles i és membre fundador de l'Acadèmia Internacional per a l'Estudi del Turisme (IAST).

A través de les seves 304 pàgines i 20 il·lustracions, els editors han reunit alguns dels principals especialistes mundials en aquestes matèries, amb l'objectiu de promoure un debat acadèmic sobre els imaginaris en turisme a partir d'una àmplia gamma de perspectives, amb la presentació de casos concrets, uns a Europa i uns altres, els més, en països en vies de desenvolupament. Actualment és difícil d'imaginar-se el turisme sense l'ocupació creativa, i alhora restrictiva, dels imaginaris sobre els pobles i els llocs. Tots dos elements estan interrelacionats

socialment però també creen un producte que pot ser consumit per una gamma diversa d'actors al voltant del globus, com una connexió de pràctiques socials per les quals els individus i grups estableixen tots dos elements —pobles i llocs— com a objectes creïbles de turisme. Per això, presentant elements conceptuals innovadors, aquest volum aprofundeix en els mètodes de recerca etnogràfics sobre l'antropologia del turisme i els seus imaginaris.

El llibre s'estructura en dues parts clarament diferenciades. Així, després d'una introducció dels editors sobre l'antropologia dels imaginaris del turisme, la seva situació actual i els seus problemes, i després també d'exposar la justificació del llibre, la primera part està dedicada als imaginaris de les persones i consta de cinc capítols. El primer, que es titula «Cap a un tractament simètric dels imaginaris», analitza les característiques del turisme desenvolupat a Nova Guinea per veure i conèixer la població autòctona que viu en cabanyes als arbres i els seus costums. L'autor, Rupert Stasch, és doctor en Antropologia per la Universitat de Chicago i des de l'any 2008 treballa al Departament d'Antropologia de la Universitat de San Diego. Ha estudiat la mediació de la vida social a través dels processos de representació antropològics, especialment lingüístics i semiòtics. Des de 1995 s'ha focalitzat a estudiar la cultura de la població de Korowai, a l'oest de Papua, a Indonèsia, analitzant la interacció entre aquesta i el turisme d'aventura que s'hi ha estès, amb els seus estereotips i impactes socials i mediambientals. El capítol segon, titulat «Menyspreu o idealització? Turisme, imaginari, exotisme i ambivalència», analitza el cas del

turisme a Emberá, una comarca indígena de Panamà, a la costa del Pacífic i prop de Colòmbia. La seva població és dispersa, encara que s'ha anat desplaçant des dels boscos fins als terrenys oberts, formant unes parcel·les familiars cultivables. En aquest context, el turisme ha convertit en un tema exòtic la situació i cultura d'aquesta població indígena. L'autor, el Dr. Dimitrios Theodossopoulos, és lector d'antropologia social a la Universitat de Kent (Regne Unit) i, entre altres temes, està especialitzat en les polítiques antropològiques de representació cultural dels pobles indígenes, dels quals analitza la resistència i descontentament davant els actuals processos polítics i socials que es produeixen a les seves terres. El capítol tercer («Demanda que ridiculitza: imaginaris indígenes en turisme») és de la Dra. Alexis Celeste Bunten, investigadora sènior del FrameWorks Institute i membre del Grup de Treball en Estudis de Turisme de la Universitat de Califòrnia a Berkeley (EUA). Les seves àrees de recerca són fonamentalment el patrimoni industrial, la producció i consum cultural, el desenvolupament comunitari, la comunicació intercultural, l'antropologia del treball i el turisme indígena. En aquest article analitza el desenvolupament econòmic de diverses organitzacions indígenes a través del turisme cultural, la gestió dels recursos patrimonials existents al territori i la seva actual orientació cap a la sostenibilitat. En el capítol quart, denominat «Gestió dels mites en l'imaginari del turisme», la Dra. Margaret Byrne Swain, antropòloga de la Universitat de Califòrnia a Davis (EUA), analitza la igualtat de gènere en les ocupacions relacionades amb el turisme, així com el comerç del sexe i els esdeveniments turístics entre els tibetano-birmans, un poble que viu al Bosc de Pedra, situat al sud-oest de la Xina. El capítol cinquè («Imaginaris morals del turisme i demandes de la comunitat») analitza el desenvolupament i consum ètic del turis-

me. L'autor, el Dr. João Alfonso Baptista, pertany al Departament d'Antropologia de la Universitat d'Hamburg (Alemanya), i els seus treballs estan orientats cap a l'ecologia política, la individualització i la formació de la subjectivitat en el turisme.

La segona part del llibre es titula «Imaginaris dels llocs» i es compon de cinc capítols més. Així, al capítol sisè, titulat «L'imaginari dialèctic», el Dr. Michael A. De Giovine analitza l'impacte de la restauració i revaloració turística del patrimoni de Pietrelcina, una ciutat situada a la província de Benevent, a la Campània (Itàlia), amb una forta expansió del turisme religiós de pelegrinatge, gràcies a ser el lloc de naixement de sant Pius de Pietrelcina. L'autor és professor assistent al Departament d'Antropologia de la Universitat de West Chester, Pennsilvània (EUA). El capítol següent, el setè («Fragmentació temporal»), està escrit per la Dra. Federica Ferraris, investigadora visitant al Departament d'Antropologia de la Universitat de Sussex, a Brighton (Regne Unit), que ha analitzat les característiques de la identitat religiosa i ètnica dels sikh que han emigrat a Itàlia i al Regne Unit. En el capítol vuitè, denominat «La nació imaginada: el misteri de la resistència de l'imaginari colonial en èpoques postcoloniales», la professora Paula Mota Santos, de la Universitat Fernando Pessoa, de Porto (Portugal), analitza les polítiques d'intervenció social i antropològica, l'etnicitat, la identitat i la memòria en els nous discursos culturals desenvolupats als antics territoris colonials en l'època actual de la globalització. El capítol novè («Belize. Afecte efímer i imaginari emergent») és del Dr. Kenneth Little, professor associat del Departament d'Antropologia de la Universitat de York (Regne Unit). Aquest autor analitza el desenvolupament turístic de Belize, que ha estimulat noves produccions d'identitat, amb nous aspectes en les relacions socials que s'hi han establert i amb canvis en les interaccions amb la naturalesa, la qual cosa ha des-

embocat en pressions socials per intentar controlar els fluxos turístics generats. A continuació, en el capítol desè («Una exploració de l'imaginari turístic»), la Dra. Anke Tonnaer, del Departament de Cultura Antropològica de la Universitat Radboud, a Nimega (Holanda), explica com, gràcies al fenomen de la globalització, s'ha desenvolupat un turisme al voltant del Parc Nacional del Serengueti, a Tanzània, lloc que presenta una rica fauna salvatge i antic territori de caça dels massais, i que ara es troba sotmès a forts impactes de tot tipus. Es tracta de la principal atracció turística del país i és patrimoni de la humanitat declarat per la UNESCO el 1981.

Finalment, la Dra. Naomi Leite, del Departament d'Antropologia i Sociologia de la Universitat de Londres SOAS (Regne Unit), en l'epíleg del llibre explica com la localització d'imaginari en l'antropologia del turisme, amb l'actual globalització del transport, les comunicacions i la informació, està molt influenciada per la subjectivitat de la imaginació dels turistes, els recursos patrimonials existents en el lloc visitat, la cultura autòctona i la identitat local.

Cal no oblidar que el turista, amb els seus viatges, omple la seva vida i casa seva amb les memòries i els records materials i mentals de la seva experiència passada. El turisme és una actitud tímida d'apreciació d'experiències de vida, sobretot de les que són diferents, generalment alternant amb la rutina de la vida quotidiana. D'aquesta manera, en el llibre s'explica que l'imaginari té un paper crucial en el turisme, i el seu efecte pot ser positiu o negatiu, segons cada cas. Per això, encara que molts acadèmics experts en turisme tenen tendència a criticar o simplement accentuar els aspectes negatius que afloren en les relacions entre els turistes i la població local, és important crear noves imatges, més objectives i veritables, d'un turisme que és una part integral del flux múlti-

ple d'imaginari dins la nostra forma de viure. Encara que nosaltres puguem criticar les formes més exagerades o inexactes de publicitat, els imaginari tenen arrels més profundes, sigui en les nostres famílies, l'educació rebuda, el boca-orella o els múltiples mitjans de comunicació. Davant aquest context, l'antropologia és holística en l'examen dels fets socials que abracen l'imaginari turístic.

L'estudi profund dels imaginari en el turisme es remunta a la formació dels processos d'identitat del lloc, i ocupa una posició central en un joc complex de diverses societats interconnectades, llocs molt diferents i diferents classes de relacions entre producció i consum, ja que els espais del turisme formen part de l'imaginari, de la fantasia i dels somnis de molta gent.

Amb aquest llibre, els editors volen trencar amb la tradició present en molts dels estudis sobre turisme realitzats fins avui per parlar «d'imatges de la destinació» i crear un diàleg constructiu entre els agents implicats en el desenvolupament de les destinacions turístiques, amb l'objectiu que aquests imaginari puguin ajudar en el reconeixement, identificació i promoció d'aquests llocs. Així, amb els casos etnogràfics aquí presentats es pot observar com, des d'un punt de vista antropològic, l'imaginari del turisme és compartit socialment com a part de les nostres cultures viscudes i és extensament difós en un món altament globalitzat. D'aquesta manera es poden desembellar les imatges preconcebudes i els discursos formats i difosos poden ser subtilment impugnats.

Això és possible perquè els antropòlegs que estudien el turisme s'estan enfocant a analitzar les relacions entre «amfitrions» i «convidats», la qual cosa requereix la consideració de molts agents mediadors i d'organitzacions actives en el turisme: representants governamentals, planificadors, agències de viatge, guies turístics i guies de viatge, entre d'altres. Les recer-

ques futures, segons el parer dels responsables del llibre, també haurien de prestar més atenció al paper creixent, com a intermediari turístic, de les tecnologies de la informació i de la comunicació, en el context d'un mercat dinàmic i amb destinacions emergents.

En resum, es tracta d'un llibre que ens ajuda a entendre millor les complexes relacions existents entre l'imaginari turístic, el desenvolupament d'unes destinacions emergents i els impactes socials i

culturals, en referència a un territori i una societat globals, i a un camp d'anàlisi, l'antropològic, poc desenvolupat fins avui, que aquest treball col·lectiu cobreix adequadament.

Josep M. Prat Forga

Universitat Autònoma de Barcelona
josepmaria.prat@uab.cat

